

Περιεχόμενα

Πρόλογος της πρώτης έκδοσης	13
Πρόλογος της ένατης έκδοσης	15
Αντί προλόγου	17
Λογική και μέθοδος της εμπειρικής κοινωνικής έρευνας	17
Εισαγωγικό σημείωμα επιμελητών	25
1 Στόχος και στάδια διεξαγωγής της εμπειρικής κοινωνικής έρευνας	27
1.1 Στόχοι της εμπειρικής κοινωνικής έρευνας	28
1.2 Η διαδικασία της έρευνας	29
1.2.1 Η επιλογή του προβλήματος της έρευνας	29
1.2.2 Διαμόρφωση θεωρίας	31
1.2.3 Εννοιολογικός προσδιορισμός και λειτουργικός ορισμός των εννοιών	33
1.2.4 Σχεδιασμός έρευνας	33
1.2.5 Καθορισμός των αντικειμένων της έρευνας	34
1.2.6 Συλλογή δεδομένων	34
1.2.7 Κωδικοποίηση δεδομένων	35
1.2.8 Ανάλυση δεδομένων	35
1.2.9 Δημοσίευση	36
1.2.10 Διάρκεια ερευνητικών έργων στις κοινωνικές επιστήμες	37
1.3 Επιπρόσθετη βιβλιογραφία	37
2 Ιστορική εξέλιξη της εμπειρικής κοινωνικής έρευνας	39
2.1 Απαρχές της εμπειρικής κοινωνικής έρευνας	39
2.1.1 Περιγραφή του κράτους και πρώιμη στατιστική	40
2.1.2 Πολιτική αριθμητική	41
2.2 Εξέταση μεταρρυθμιστικών πολιτικών και κοινωνικές έρευνες	43
2.2.1 Ηθική στατιστική και κοινωνική φυσική	45
2.2.2 Πρώτες κοινωνιογραφικές προσπάθειες	45
2.2.3 «Φιλανθρωπικές έρευνες» και «αντιπροσωπευτικές έρευνες»	46
2.2.4 Οι έρευνες της Ένωσης για την Κοινωνική Πολιτική	49
2.2.5 Πρώιμα βιογραφικά έργα	51
2.3 Εμπειρική κοινωνική έρευνα στη Γερμανία I	51
2.3.1 Η δημιουργία των πρώτων ινστιτούτων στη Γερμανία	52
2.3.2 Ο Paul F. Lazarsfeld και το Κέντρο Ερευνών Αυστριακής Οικονομικής Ψυχολογίας	52
2.4 Η εξέλιξη της εμπειρικής κοινωνικής έρευνας στις ΗΠΑ	55
2.4.1 Social Surveys	55
2.4.2 Σχολή του Σικάγο	57
2.4.3 Τα Polls και η ανακάλυψη της τυχαίας δειγματοληψίας	58

2.4.4 Δημοσκοπική έρευνα (Survey Research)	60
2.5 Η εμπειρική κοινωνική έρευνα στη Γερμανία μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο	61
2.5.1 Η κοινωνιολογία στον ακαδημαϊκό χώρο και η εμπειρική κοινωνική έρευνα II....	62
2.5.2 Εμπειρική κοινωνική έρευνα και έρευνα γνώμης.....	63
2.5.3 Η εμπειρική κοινωνική έρευνα ως συμβουλευτική υποστήριξη της πολιτικής....	64
2.5.4 Η εξέλιξη της εμπειρικής κοινωνικής έρευνας από το 1980.....	66
2.6 Επισκόπηση	68
3 Θεωρία της επιστήμης και εμπειρική κοινωνική έρευνα.....	69
3.1 Τα θεμέλια της θεωρίας της επιστήμης.....	69
3.1.1 Για τον καθορισμό των όρων	70
3.1.2 Υποθέσεις, θεωρίες και νόμοι	73
3.1.3 Εξήγηση και απλοϊκή διάψευση	76
Απαγωγική-νομολογική εξήγηση.....	76
Επαγωγική-στατιστική εξήγηση.....	84
Ατελείς εξηγήσεις	87
3.1.4 Η εμπειρική συνάφεια των θεωριών	89
Το πρόβλημα της αντιστοιχίας	91
Το πρόβλημα των προτάσεων βάσης	97
3.2 Αντιπαράθεσις στη θεωρία της επιστήμης	102
3.2.1 Η διαμάχη για την αξιακή κρίση.....	102
3.2.2 Για την εξήγηση των κοινωνικών πράξεων	106
Αλληλεπίδραση και απαγωγική-νομολογική εξήγηση	109
Κατανόηση αντί για εξήγηση;.....	114
Ατομική εξήγηση συλλογικών φαινομένων	122
3.2.3 Κοστρουκτιβισμός, αναρχισμός και η μεθοδολογία των ερευνητικών προγραμμάτων.....	125
Κοστρουκτιβισμός.....	125
Κριτική ψυχολογία	125
Ριζοσπαστικός κοστρουκτιβισμός.....	127
Κοινωνικοί κοστρουκτιβισμοί: Το «ισχυρό πρόγραμμα», «μεταμο- ντέρνες» και «φεμινιστικές θέσεις»	129
Για τη δομή των επιστημονικών επαναστάσεων	132
Μεθοδολογικός αναρχισμός	134
Η μεθοδολογία των ερευνητικών προγραμμάτων	136
3.3 Περαιτέρω βιβλιογραφία	139
4 Εννοιολογική διασάφηση, λειτουργικός σχεδιασμός και μέτρηση	141
4.1 Εννοιολογική διασάφηση	142
4.2 Ο λειτουργικός σχεδιασμός	143
4.2.1 Μεταβλητές.....	144
4.2.2 Δείκτες	144
4.2.3 Επιλογή των δεικτών	147
4.2.4 Προβλήματα στην ερμηνεία των λειτουργικών σχεδιασμών	150
4.3 Η μέτρηση στην εμπειρική κοινωνική έρευνα	151
4.3.1 Μέτρηση.....	151

Κλίμακες	153
Τύποι κλιμάκων	155
Επίπεδο μέτρησης και «επιτρεπτές» στατιστικές μέθοδοι.....	157
4.3.2 Κριτήρια ποιότητας της μέτρησης.....	161
Αξιοπιστία	162
Εγκυρότητα	165
Εγκυρότητα περιεχομένου	166
Εγκυρότητα κριτηρίου.....	166
Εγκυρότητα εννοιολογικής κατασκευής	167
4.4 Σχηματισμός δεικτών και διαδικασία ανάπτυξης κλιμάκων.....	176
4.4.1 Δείκτες.....	176
Δημιουργία δεικτών I: Καθορισμός των διαστάσεων του δείκτη	177
Δημιουργία δεικτών II: Συνδυασμός των διαστάσεων	179
Αθροιστικοί δείκτες.....	181
Πολλαπλασιαστικοί δείκτες	181
Σταθμισμένοι αθροιστικοί δείκτες	182
Δείκτες από συνεχείς μεταβλητές	183
Μέθοδος σημασιολογικής διαφοράς	184
Κοινωνιομετρία	186
4.4.2 Διαδικασίες δημιουργίας κλίμακας	188
Κλίμακες Thurstone	192
Κλίμακες Likert	194
Κλίμακες Guttman	198
Κλίμακες Rasch.....	202
Κλίμακες μεγέθους.....	209
4.5 Επιπρόσθετη βιβλιογραφία	212
5 Ερευνητικοί σχεδιασμοί και μέθοδοι ανάλυσης.....	215
5.1 Προβλήματα ελέγχου αιτιωδών διατυπώσεων	219
5.2 Παράγοντες σύγχυσης	221
5.3 Τεχνικές ελέγχου των παραγόντων σύγχυσης.....	226
5.3.1 Εξάλειψη.....	226
5.3.2 Διατήρηση σταθερών συνθηκών.....	226
5.3.3 Τεχνικές στη δημιουργία της πειραματικής ομάδας και της ομάδας ελέγχου	227
Συνταίριασμα	227
Τυχαιοποίηση	228
5.4 Τυπολογία ερευνητικών σχεδιασμών	229
5.4.1 Πραγματικοί πειραματικοί σχεδιασμοί	229
Εργαστηριακά πειράματα και πειράματα πεδίου	230
Οριοθέτηση των πειραμάτων απέναντι σε άλλες μορφές έρευνας	232
5.4.2 Οιονεί πειραματικοί σχεδιασμοί και μέθοδοι συνταιριάσματος παρατηρήσεων με βάση την πιθανότητα.....	234
5.4.3 Ερευνητικοί σχεδιασμοί ex-post-facto	236
Μεθοδολογικά προβλήματα των ερευνητικών σχεδιασμών ex-post-facto	237
Το πρόβλημα της διακύμανσης των ανεξάρτητων μεταβλητών	237
Το πρόβλημα της αιτιώδους ακολουθίας των μεταβλητών	238

Το πρόβλημα του ελέγχου των τρίτων μεταβλητών	238
Ερευνητικοί σχεδιασμοί πάνελ	242
Το βασικό μοντέλο του πάνελ	243
Μεθοδολογικά προβλήματα του πάνελ	245
Ειδικοί ερευνητικοί σχεδιασμοί πάνελ	247
Ερευνητικός σχεδιασμός κοόρτης	249
Ερευνητικοί σχεδιασμοί τάσεων	250
5.5 Ειδικές μορφές έρευνας	252
5.5.1 Μελέτη περίπτωσης	253
5.5.2 Δευτερογενείς αναλύσεις	255
Μελέτες στη βάση των συγκεντρωτικών δεδομένων	256
Ανάλυση συγκεντρωτικών δεδομένων για την εξήγηση ατομικών πρά- ξεων	256
Συγκριτικές μελέτες μακρο-επιπέδου	257
Ανάλυση δεδομένων από τις διοικητικές διαδικασίες	258
Μελέτες σύνδεσης αρχείων record-linkage	258
5.5.3 Ανάλυση δικτύων	261
5.6 Συνδυασμός ερευνητικών μορφών	265
5.7 Επιπρόσθετη βιβλιογραφία	266
6 Διαδικασίες επιλογής (Δειγματοληψία)	269
6.1 Ορισμός του βασικού πληθυσμιακού συνόλου	269
6.2 Πλήρεις συλλογές δεδομένων (απογραφές) και δειγματοληψίες	271
6.3 Επιδιωκόμενο βασικό πληθυσμιακό σύνολο, επιλεγμένο πληθυσμιακό σύνολο και συ- μπερασματικός πληθυσμός	275
6.4 Τυχαία δείγματα	277
6.4.1 Απλά τυχαία δείγματα	278
6.4.2 Δείγματα κατά στρώματα	283
6.4.3 Δείγματα κατά συστάδες	284
6.4.4 Πολυσταδιακές διαδικασίες επιλογής	285
Πρώτο στάδιο: Επιλογή των κύριων δειγματοληπτικών μονάδων	286
Δεύτερο στάδιο: Επιλογή των δευτερευουσών δειγματοληπτικών μονάδων	288
Τρίτο στάδιο: Επιλογή των τελικών δειγματοληπτικών μονάδων	289
Παράδειγμα σχεδιασμού πλάνου δειγματοληψίας: ALLBUS 1980	289
Παράδειγμα σχεδιασμού πλάνου δειγματοληψίας: ADM-Design από το 1991	291
Παράδειγμα σχεδιασμού πλάνου δειγματοληψίας: ALLBUS 1994	291
Παράδειγμα σχεδιασμού πλάνου δειγματοληψίας: Μικρο-απογραφή 1990	292
Παράδειγμα δειγματοληψίας για τηλεφωνική έρευνα	293
Παράδειγμα δειγματοληψίας Dual-Frame για τηλεφωνικές δημοσκοπήσεις	295
Επίδραση του δειγματοληπτικού σχεδιασμού: Σύνθετα δείγματα	296
Επίδραση του δειγματοληπτικού σχεδιασμού: Σπάνιοι πληθυσμοί	297
6.5 Μη τυχαία δείγματα	301
6.5.1 Αυθαίρετες επιλογές	301
6.5.2 Συνειδητές επιλογές	302
Επιλογή ακραίων περιπτώσεων	302
Επιλογή χαρακτηριστικών περιπτώσεων	303

Επιλογή σύμφωνα με την αρχή της συγκέντρωσης	303
Διαδικασία χιονόμπαλα	303
Διαδικασίες ποσόστωσης.....	304
6.6 Σχετικά με την έννοια της «αντιπροσωπευτικότητας»	307
6.7 Μη απόκριση	310
6.7.1 Ποσοστά απόκρισης και η εξέλιξή τους	310
6.7.2 Αίτια και συνέπειες της μη απόκρισης σε μονάδες Unit-Nonresponse	313
Μη ερωτήσιμοι	313
Δύσκολα προσβάσιμοι.....	314
Αρνητές.....	314
6.7.3 Διαδικασίες διόρθωσης για τη μη απόκριση μονάδων	316
6.8 Επιπρόσθετη βιβλιογραφία	319
7 Τεχνικές συλλογής δεδομένων	321
7.1 Δημοσκόπηση.....	323
7.1.1 Η τυποποιημένη συνέντευξη	324
Περί κατασκευής ερωτήσεων και απαντητικών επιλογών	327
Περί συσχετισμού ερωτήσεων και αναμενόμενων πληροφοριών.....	327
Σχετικά με τη δομή των ερωτήσεων και των απαντητικών επιλογών.....	331
Διατύπωση ερωτήσεων και απαντήσεων	334
Τεχνική της τυχαιοποίησης της απάντησης (Randomized Response Technique – RRT)	340
Δημιουργία ερωτηματολογίου.....	343
Κριτήρια δημιουργίας ερωτηματολογίου	343
Σχέδιο, μορφή και διάταξη ενός ερωτηματολογίου	346
Προμέτρηση.....	347
Κατάρτιση ατόμων που διενεργούν τη συνέντευξη	351
Προβλήματα που σχετίζονται με τη μέθοδο της συνέντευξης	352
Μορφές παραποίησης απαντήσεων σε συνέντευξη (Response Errors)...	353
Τάση συμφωνίας.....	354
Κοινωνική επιθυμητότητα/αρεστότητα	354
Προσεγγίσεις μιας θεωρίας της δημοσκόπησης	355
Στρατηγικές	357
7.1.2 Γραπτή δημοσκόπηση	357
Δημιουργία ενός ερωτηματολογίου για δημοσκόπηση μέσω ταχυδρομείου	359
Σχέδιο, μορφή και διάταξη	360
Διεξαγωγή μιας γραπτής δημοσκόπησης	361
7.1.3 Τηλεφωνική συνέντευξη.....	362
Προβλήματα επιλογής και δείγματος	363
Ματαιώσεις-ακυρώσεις και ποσοστό εξάντλησης	366
Δημιουργία ερωτηματολογίου σε τηλεφωνικές δημοσκοπήσεις	367
Ποιότητα δεδομένων	371
Διεξαγωγή των τηλεφωνικών δημοσκοπήσεων	373
7.1.4 Δημοσκοπήσεις υποστηριζόμενες από το Διαδίκτυο	374
Μορφές δημοσκόπησης που βασίζονται στο Διαδίκτυο	375
Δημοσκοπήσεις βασισμένες στο Διαδίκτυο βάσει αυθαίρετων επιλογών ..	376

Δημοσκοπήσεις βασιζόμενες στο Διαδίκτυο βάσει πραγματικά τυχαίων δειγμάτων	377
Δημοσκοπήσεις μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail).....	378
Web-Surveys – Διαδικτυακές δημοσκοπήσεις	379
Δημιουργία ερωτηματολογίου για διαδικτυακές δημοσκοπήσεις.....	379
Διεξαγωγή των διαδικτυακών δημοσκοπήσεων	382
Μεθοδολογικά προβλήματα των δημοσκοπήσεων που βασίζονται στο Διαδίκτυο	382
7.1.5 Ιδιαίτερες μορφές δημοσκοπήσεων	383
Καθοδηγούμενοι θεματικοί διάλογοι	384
Αφηγηματικές συνεντεύξεις	385
7.2 Παρατήρηση	386
7.2.1 Διαδικασίες παρατήρησης	387
7.2.2 Κατασκευή ενός φύλλου παρατήρησης	389
7.2.3 Προβλήματα δειγματοληψίας	393
7.2.4 Δραστηριότητα της παρατήρησης και σφάλματα των παρατηρητών	394
Σφάλματα παρατηρητών	395
Επιδράσεις λόγω της ύπαρξης των παρατηρητών.....	397
Εκπαίδευση παρατηρητών	398
7.2.5 Τεχνικά βοηθήματα	399
7.2.6 Σχετικά με τη σημασία της παρατήρησης ως τεχνικής συλλογής δεδομένων	399
7.3 Ανάλυση περιεχομένου	400
7.3.1 Τεχνικές ανάλυσης περιεχομένου	401
7.3.2 Φάσεις μιας ανάλυσης περιεχομένου	402
7.3.3 Προβλήματα των διαδικασιών ανάλυσης περιεχομένου	405
7.4 Μη αντιδραστικές διαδικασίες μέτρησης	406
7.4.1 Φυσικά ίχνη.....	407
7.4.2 Μη αντιδραστική παρατήρηση	408
7.4.3 Αναλύσεις τρεχουσών ανταποκρίσεων-δελτίων	408
7.4.4 Μη αντιδραστικά πειράματα πεδίου	408
7.4.5 Μετρήσεις στάσεων με μη αντιδραστικές διαδικασίες μέτρησης	409
7.4.6 Προβλήματα μη αντιδραστικών διαδικασιών μέτρησης	410
7.5 Επιπρόσθετη βιβλιογραφία.....	412
8 Προετοιμασία δεδομένων	415
8.1.1 Κατασκευή ενός σχεδίου κωδικοποίησης	416
8.1.2 Κωδικοποίηση και συλλογή.....	421
8.1.3 Οι ρυθμίσεις του στατιστικού προγράμματος.....	423
8.2 Έλεγχος και επεξεργασία των δεδομένων.....	425
8.3 Περαιτέρω βιβλιογραφία	428
9 Ανάλυση δεδομένων	431
9.1 Μονομεταβλητή ανάλυση.....	431
9.2 Ανάλυση υπο-ομάδων.....	433
9.3 Πολυμεταβλητή ανάλυση.....	435
9.4 Τεστ σημαντικότητας.....	436

9.4.1 Τεστ σημαντικότητας για τον έλεγχο της ανεξαρτησίας των πινάκων διπλής εισόδου	437
9.4.2 Ένας έλεγχος σημαντικότητας για τις διαφορές μέσου όρου	439
9.4.3 Η ερμηνεία των ελέγχων (τεστ) σημαντικότητας	441
9.5 Μια επισκόπηση των πολυμεταβλητών μεθόδων ανάλυσης	442
9.5.1 Λογαριθμογραμμικά μοντέλα για την ανάλυση κατηγορικών δεδομένων	442
9.5.2 Γραμμική παλινδρόμηση	443
9.5.3 Ανάλυση διακύμανσης και πολλαπλή παλινδρόμηση	445
9.5.4 Πολλαπλή παλινδρόμηση με κατηγορικές εξαρτημένες μεταβλητές	446
9.5.5 Ανάλυση της διάρκειας του χρόνου έως την εμφάνιση ενός συμβάντος	446
9.5.6 Ανάλυση του πλαισίου δράσης: Πολυεπίπεδη μοντελοποίηση	448
9.5.7 Ανάλυση διαδρομών και γραμμικά μοντέλα δομικών εξισώσεων	449
9.5.8 Ανάλυση των επιμέρους αλλαγών στην πάροδο του χρόνου: Ανάλυση πάνελ ...	450
9.5.9 Μέθοδοι ταξινόμησης	451
9.5.10 Τεχνικές μείωσης διαστάσεων	453
9.5.11 Μετα-ανάλυση	454
9.6 Ανάλυση δεδομένων με ατελή δεδομένα	455
9.7 Επιπρόσθετη βιβλιογραφία.....	458
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α. Παράλληλοι, ταυ ισοδύναμοι και συγγενείς δείκτες.....	461
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β. Παράδειγμα για μια επιβεβαιωτική παραγοντική ανάλυση.....	465
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ. Παράδειγμα για μια ανάλυση ερωτημάτων μιας κλίμακας Likert	467
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ. Παραγωγή τυχαίων αριθμών	471
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε. Διαδικασία για την επιλογή σε τυχαίες δειγματοληψίες....	473
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΤ. Διεξαγωγή μιας δημοσκόπησης (survey).....	475
ΣΤ1. Προκήρυξη του έργου	475
ΣΤ2. Ρυθμίσεις συμβολαίου με ένα ινστιτούτο συλλογής δεδομένων	476
ΣΤ3. Οι μεταβλητές της δημοσκόπησης στη βάση των δεδομένων	477
ΣΤ4. Γραπτή παρουσίαση της συλλογής δεδομένων	478
ΣΤ5. Ασφάλεια και περαιτέρω διάθεση δεδομένων	480
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ζ. Κανόνες δεοντολογίας επιστημονικής εργασίας	481
Βιβλιογραφία	485
Ευρετήριο	517
Η ελληνική συμμετοχή στο Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Αρχείων Δεδομένων των Κοινωνικών Επιστημών (CESSDA)	523